

PRIKAZI KNJIGA

SUVREMENO HRVATSKO POMORSKO PRAVO I POMORSKI ZAKONIK

Ivo Grabovac

Split, 2005., 521 str., Izdavač: Književni krug, Split

Suvremeno hrvatsko pomorsko pravo i Pomorski zakonik nova je knjiga autora prof. emeritusa Ive Grabovca objavljena u izdanju “Književnog kruga”.

Ustrojstvo i sadržaj knjige temelje se na novom Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske iz 2004. godine (Narodne novine broj 181/2004), čijim se stupanjem na snagu dana 29. prosinca 2004. godine ukazala potreba za izradom udžbenika kojim bi se na sustavan način izložila materija pomorskog prava i ukazalo na izmjene u reguliranju pomorsko-pravnih odnosa koje donosi novi Pomorski zakonik. Tog nimalo laganog zadatka prihvatio se iskusni i višestruko dokazani stručnjak profesor Grabovac.

Pregledan prikaz složene materije, te jasan i pristupačan stil pisanja približava knjigu i onim čitateljima koji se po prvi put susreću s pomorskim pravom.

Knjiga je podijeljena u dva dijela. U prvom dijelu knjige autor analizira osnovne pomorsko-pravne odnose, redosljedom kojim su isti odnosi regulirani u Pomorskom zakoniku. U svakom poglavlju su ispod naslova označeni odgovarajući članci Zakonika. Kako bi se izbjeglo ponavljanje, autor je svoju znanstvenu analizu usmjerio na one institute koji nisu dostatno objašnjeni u Pomorskom zakoniku (jer je riječ o zakonskom tekstu), pa zahtijevaju dodatno teorijsko tumačenje.

Tako se u prvom poglavlju pod nazivom Morski i podmorski prostori Republike Hrvatske analiziraju osnovna načela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora (1982.), instituti arhipelaškog mora, otvorenog mora, zone (općeg dobra čovječanstva), dana je kategorizacija i pregled najznačajnijih međunarodnih pravnih vrela o zaštiti morskog okoliša. Osobitu pozornost autor je posvetio pravnom uređenju gospodarskog pojasa u Republici Hrvatskoj. Prema njegovoj ocjeni, proglašenje zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa je zasigurno pozitivan, na međunarodnom pravu utemeljen čin. Međutim, zaštićeni ekološko-ribolovni pojas je novi pojam, dosada nepoznat u našem pravu (Pomorski zakonik u čl. 32.-41. spominje jedino gospodarski pojas) i nije u skladu s odredbama za Republiku Hrvatsku obvezujuće

Konvencije UN-a o pravu mora. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas ne obuhvaća sve sadržaje gospodarskog pojasa, što proizlazi iz Odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru (Narodne novine broj 157/2003). Izuzimaju se suverena prava glede korištenja energije, te pravo i nadzor gradnje umjetnih otoka uređaja i naprava na moru, morskom dnu i podzemlju. Pisac ističe kako je s gledišta međunarodnog prava mora mnogo bolje rješenje bilo proglašenje (isključivog) gospodarskog pojasa (engl. *exclusive economic zone*) s njegovim potpunim sadržajem.

U drugom poglavlju pod nazivom "Sigurnost plovidbe" obrađeni su najznačajniji međunarodni pravni instrumenti koji uređuju sigurnost plovidbe kao što su Međunarodna konvencija o zaštiti ljudskog života na moru (SOLAS), 1974. s protokolima i brojnim amandmanima, Međunarodna konvencija o teretnim linijama, 1966. (Protokol 1988.), Međunarodna konvencija o baždarenju brodova, 1969., Međunarodna konvencije o standardima za izobrazbu, izdavanju svjedodžbi i držanju straže pomoraca (STCW) konvencija, itd. Autor posebnu pozornost poklanja institutu sigurnosne zaštite predviđenom izmjenama i dopunama SOLAS Konvencije iz 2002. godine, a koji se odnosi na poduzimanje mjera sigurnosne zaštite radi sprječavanja terorističkih napada na brodove trgovačke mornarice. Sigurnosna zaštita osim na brodove primjenjuje se i na luke (lučke prostore). Spomenutim izmjenama Konvencije SOLAS uz pojam sigurnosti (engl. *safety*) uveden je novi institut sigurnosne zaštite (engl. *security*) koji je unesen i u hrvatsko zakonodavstvo Zakonom o sigurnosnoj zaštiti trgovačkih brodova i luka otvorenih za međunarodni promet (Narodne novine 48/04).

Slijede poglavlja u kojima se analizira problematika pomorskog imovinskog prava. Pisac najprije govori o imovinskopravnim osobinama broda te o uređenju stvarnih prava na brodu s posebnim naglaskom na novine u uređenju hipoteke i privilegija na brodu, čime je Pomorski zakonik prihvatio rješenja Međunarodne konvencije o pomorskim privilegijama i hipotekama iz 1993. godine. Zatim vrlo iscrpno analizira problematiku ograničenja odgovornosti brodarara. Zasluženu pozornost dobivaju izmijenjene odredbe ovog dijela Zakonika. Prije svega članak 390. Zakonika kojim se za ponašanje koje ukida pravo na ograničenje odgovornosti prihvaća stilizacija iz teksta Konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976. godine prema kojoj samo doložno ili slično ponašanje dovodi štetnika do neograničene odgovornosti, što je postignuto izrazom "bilo u namjeri da se izazove šteta, ili bezobzirno i sa znanjem da će do štete vjerojatno doći."

U nastavku ovog poglavlja analiziraju se i odredbe članka 392. Zakonika kojim se povisuje granica odgovornosti za tražbine putnika i ukida maksimalna granica odgovornosti u skladu s Protokolom o izmjeni Atenske konvencije o prijevozu putnika i njihove prtljage morem iz 1990. godine. Značajnu izmjenu donosi članak

395. Zakonika koji propisuje obvezu broдача koji želi ograničiti svoju odgovornost na osnivanje fonda ograničene odgovornosti, za razliku od prijašnjeg Pomorskog zakonika koji je sadržavao načelo fakultativnosti osnivanja fonda ograničene odgovornosti. Naime, Konvencijom o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976. to pitanje je prepušteno nacionalnom pravu. Ranije rješenje je bilo povoljnije za stranog broдача ako mu brod bude zaustavljen na području Republike Hrvatske, jer se postupak ograničenja odgovornosti vodi prema pravu nadležnog suda (*lex fori*), dok je novo rješenje više u interesu Republike Hrvatske.

U okviru ovog dijela knjige obrađuju se i ugovori o iskorištavanju brodova. Daje se njihova sistematska podjela i definicije. Potom se proučava ugovor o prijevozu stvari morem. Posebnu pažnju autor posvećuje prijevoznim ispravama iz tog ugovora. Novi Pomorski zakonik pored teretnice uvodi i druge isprave o prijevozu, prvenstveno teretni list i elektroničku izmjenu podataka. Teretni list i elektronička izmjena podataka nisu vrijednosni papiri, ali se u pomorskoj praksi vrlo često koriste. U pomorskom prijevozu stvari neće uvijek biti potrebna negocijabilna isprava, jer je u određenim situacijama u prometu relevantan odnos između (naručitelja prijevoza) pošiljatelja i primatelja, a ne prijenos prava na robu iz isprave na treću osobu. Također, sve češća primjena elektroničke izmjene podataka umanjuje potrebu korištenja klasične teretnice. Takve isprave predviđa i Konvencija UN o prijevozu stvari morem, 1978. (Hamburška pravila).

Pisac se bavi i problematikom odgovornosti prijevoznika za štete na stvarima i za zakašnjenje, kao i institutom prigovora u prijevozu stvari i putničke prtljage morem uspoređujući odredbe Pomorskog zakonika s rješenjima u drugim granama prijevoza i dajući komparativni prikaz zakonodavnih rješenja u drugim državama (Kanada, SAD, Francuska, Italija, Rusija, Bugarska). Zasluženu pozornost poklanja pravnom uređenju prijevoza u kojem sudjeluje više prijevoznika, kao i uređenju ugovora o zakupu broda.

Obrađeni su i važni pojmovi vezani uz institut pomorskog osiguranja. U okviru ovog poglavlja autor uspoređuje tekstove triju zakonskih propisa (1977., 1994., 2004.) u odnosu na institut direktne tužbe (*actio directa*) protiv osiguratelja odgovornosti.

U zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi iz 1977. godine nije bilo mogućnosti upućivanja izravne tužbe oštećenika protiv osiguratelja. U Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske iz 1994. godine oštećenik je imao pravo na izravnu tužbu u svim situacijama kada je postojalo pokriće osiguranikove odgovornosti od strane osiguratelja. Autor ocjenjuje pozitivnim "kompromisno rješenje" prihvaćeno novim Pomorskim zakonikom, koji propisuje da jedino u slučajevima kada je osiguranje odgovornosti osiguranika obvezno, kao i kod odgovornosti za smrt, tjelesne ozljede ili narušavanje zdravlja člana posade, oštećenik može zahtijevati neposredno od osiguratelja naknadu štete koju je pretrpio događajem za koji odgovara osiguranik,

ali najviše do iznosa osigurateljeva obveze.

U slijedećim poglavljima predmet autorove analize su pomorske nezgode, posebno sudar brodova, spašavanje i zajedničke havarije. Pomorski zakonik je u cijelosti prihvatio rješenja Međunarodne konvencije o spašavanju iz 1989. godine, koju je Republika Hrvatska ratificirala. Zbog toga su brisane sve odredbe o vađenju potonulih stvari jer spomenuta Konvencija vađenje potonulih stvari regulira kao jedan od načina spašavanja. Usklađivanje s Konvencijom o spašavanju razlog je što se u Pomorskom zakoniku odstupilo od jednog od temeljnih načela spašavanja *no cure-no pay* tako što je strankama dopušteno da ugovorom predvide isplatu nagrade i u slučajevima kada operacije spašavanja nisu imale koristan ishod.

Posljednja tematska cjelina ovog dijela rada je odgovornost za onečišćenje od broda izlivanjem ulja koje se prevozi kao teret, a autor ju je obradio jer je pretrpjela najveće izmjene u okviru izvanugovorne odgovornosti vlasnika broda i brodara regulirane glavom IV Zakonika. Izmjene koje su učinjene u ovom dijelu Zakonika posljedica su usklađivanja zakonskog teksta s rješenjima Konvencije o odgovornosti iz 1992. godine koja obvezuje Republiku Hrvatsku. Konvencijom o odgovornosti znatno je povećana visina odgovornosti vlasnika broda za onečišćenje mora uljem, što je uneseno u novi Pomorski zakonik.

U drugom dijelu knjige nalazi se tekst Pomorskog zakonika. Kako bi se čitateljima olakšalo snalaženje u sadržaju Zakonika, pridodano je kazalo sadržaja Pomorskog zakonika i pojmovno kazalo Pomorskog zakonika s više od 400 obrađenih pojmova. Na kraju knjige nalazi se i opsežan popis literature.

Nova knjiga profesora Grabovca zasigurno će naći svoju primjenu ne samo kao suvremen i sveobuhvatan udžbenik, nego i kao vrijedan priručnik prilikom rješavanja teorijskih i praktičnih problema iz područja pomorskog prava, zbog čega i ovo djelo, iz bogatog opusa profesora Grabovca predstavlja iznimno vrijedan doprinos za našu pomorsko-pravnu literaturu.

Mr.sc. Božena Bulum, asistent
Jadranski zavod HAZU

Summary:

*Ivo Grabovac: Suvremeno hrvatsko pomorsko pravo i Pomorski zakonik
(Recent Croatian Maritime Law and the Maritime Code)*

Književni krug, Split, 2005, 521 pages

Systematization and contents of the book is based on the new Maritime Code of the Republic of Croatia. The book is divided into two parts: elaboration of the recent Croatian maritime law and the text of the new Croatian Maritime Code. Under the title of every chapter the author denoted numbers of articles of the Maritime Code which the chapter deals with.

The first part of the book gives a systematic analysis of maritime law institutions which in author's opinion cannot be easily understood and explained by reading the new Maritime Code and for this reason need a theoretical elaboration.

In the first chapter the author explains basic principles of the United Nations Convention on the Law of the Sea, legal regime of the archipelagic waters of the archipelagic states, international sea-bed and high seas. Finally, he gives his opinion on legal regulation of exclusive economic zone in the Republic of Croatia.

The title of the second chapter is "Safety of navigation". It deals with the most important international legal instruments which regulate the safety of navigation.

Next chapter is devoted to the problem of ownership and other real rights on ships. Special attention is drawn to the new solutions brought by the new Croatian Maritime Code (2004). The author also explains changes of the Maritime Code in the part which regulates the limitation of the shipowner's liability.

Some other important topics are also analyzed in this part of the book, such as contracts for the employment of ships (contract of carriage of goods, contract of carriage of passengers, contract of towage and contracts relating to other maritime services), carriage preformed by several carriers, charter by demise and bare boat charter.

The author deals with some important institutions of maritime insurance.

The matter of maritime accidents is particularly elaborated. The author points out the importance of changes of the Maritime Code as a result of alignment to the Convention on Salvage (1989).

The final chapter is devoted to the problem of liability for oil pollution damage. The author analyzes the provisions of the Maritime Code which have been adjusted to the 1992. Liability Convention.

The book is written clearly and systematically. It is a valuable work in the field of maritime law. We recommend it to everyone who has a practical or academic interest in maritime law.